

2013

M.A. / Part II

SANSKRIT**Paper - VI**

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

The figures in the right-hand margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

Illustrate the answers wherever necessary.

FIRST HALF (Marks - 50)

1. Define 'कारण' ? How many types of 'कारण' according to Tarkabhasa ? Explain each of them with examples. 13
- or
- Name the प्रमेय -s and explain the nature of any one of them.
- or
- What do you mean by हेत्वाभास ? How many types of हेत्वाभास exist according to Tarkabhāṣā? Explain असिद्धहेत्वाभास ?
2. Mention the definition of उद्देश, लक्षण and परीक्षा given by Keśava Miśra. 6
- or
- Define and illustrate सविकल्पक प्रत्यक्ष according to Keśava Miśra.
3. Answer in short any three questions from the Following : - 2 x 3
- a) How many types of 'Linga' are mentioned by Keśava Miśra? Name them.
- b) What is meant by लिङ्गपरामर्श ?
- c) Define शब्दप्रमाण।
- d) Name the six varieties of Sannikarsa in perception.
- e) What is उपमानम् ?
- f) Define समवाय according to Keśava Miśra

(Turn Over)

4. Elucidate the following Sāṃkhyakārikā ? 13

असदकरणादुपादानग्रहणात् सर्वसम्यग्वाभावात्।

शक्तस्य शक्यकरणात् कारणभावाच्च सत् कार्यम्॥

or

How many pramāṇa-s are accepted in Sāṃkhyakārikā ? Name them ?

Write an exhaustive note on pratyakṣapramāṇa

5. Explain the nature of dukṣatray after Sāṃkhyakārikā. 6

or

Explain in brief, the concept of 'prakṛiti-vikṛiti' and 'vikṛiti' after the Sāṃkhyakārikā.

6. Answer in short, any three questions from the following : -

2 x 3

- What is प्रधान ?
- What is प्रातिभज्ञान ?
- What are the five tanmatra-s of the Samkhya ?
- What is आप्तवचनम् ?
- What is चित्तवृत्ति ?
- What is denoted by गुणत्रय ?

SECOND HALF (Marks - 50)

1. Answer any two : - 10 x 2

- वेदान्तसारमनुसृत्य अधिकारिनिरूपनं क्रियताम्।
- अज्ञानस्य स्वरूपं वेदान्तसारानुसरणेन निरूप्यताम्।
- सूक्ष्मशरीरस्य कति अवयवाः? तस्य अस्तित्वे अनुभवे च का युक्तिः।
वेदान्तसारदृष्ट्या आलोच्यताम्।
- उत्थितिवीजमुल्लिख्य व्याख्यायतामियं कारिका -
फलव्याप्यात्वमेवास्य शास्त्रकृद्भिः निराकृतम्।
ब्रह्मण्यज्ञाननाशाय वृत्तिव्याप्तिरपेक्षिता॥

2. Write a note on any One of the Following : - 5

- व्यष्टि अज्ञानम्
- वेदान्तः
- पञ्चीकरणम्
- निर्विकल्पकसमाधिः

3. Answer any one - 12

- 'अथ गौरित्यत्र कः शब्दः' इति प्रश्नमुखेन महाभाष्यकृता शब्दस्वरूपं सन्निरूपितं तदालोच्यताम्।
- शब्दोपदेशः कथं कर्तव्यः प्रतिपदपाठमुखेन अन्यथा वा? महाभाष्यकारसम्मतः सिद्धान्तः व्याख्यायताम्।
- अथ व्याकरणमित्यस्य शब्दस्य कः पदार्थः इति प्रश्नस्य महाभाष्यकारकृतं समाधानं समुपास्थाप्यताम्।

4. Explain any one - 7

- दुष्टः शब्दः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह।
स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति
ययेन्द्रशत्रुः स्वरतोऽपराधात्॥
- अविद्वांसः प्रत्यभिवादे नाम्नो ये न प्लुतिं विदुः।
कामं तेषु तु विप्रोष्यं स्त्रीष्विवायोमहं वदेत्॥

5. Bring out the purport of any one of the following : - 6

- इष्टान्वाख्यानं खल्वपि भवति।
- असन्देहार्थं चाध्येयं व्याकरणम्।
- अथवा कूपखानकवदेतद् भवति।